

SAVOIR-VIVRE

Ute Ehrhardt • Wilhelm Johnen

VĂ SPUN SINCER,
MINT PERFECT

sau ARTA COMPROMISULUI

traducere din limba germană de
MIHAI MOROIU

JA VOIR-VIVRE®

Colecție coordonată de Dana MOROIU

Ute Ehrhardt, Wilhelm Johnen

WENN ICH EHRLICH BIN, DANN LÜG ICH RICHTIG GUT

© 2013 Droemersche Verlagsanstalt Th. Knaur Nachf. GmbH & Co. KG, München

© Baroque Books & Arts®, 2013

Imaginea copertei: Irina DOBRESCU

Concepție grafică © Baroque Books & Arts®

Redactor: Denise GEORGESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

EHRHARDT, UTE

Vă spun sincer, mint perfect / Ute Ehrhardt, Wilhelm Johnen;

trad.: Mihai Moroiu. - București: Baroque Books & Arts, 2013

ISBN 978-606-93421-1-4

I. Johnen, Wilhelm

II. Moroiu, Mihai (trad.)

159.9

Tiparul executat de Monitorul Oficial R.A.

Niciun fragment din această lucrare și nicio componentă grafică nu pot fi reproduse fără acordul scris al deținătorului de copyright, conform Legii Dreptului de Autor.

„Cine spune adevărul va fi prins mai
devreme sau mai târziu asupra faptului.“

OSCAR WILDE

TOȚI OAMENII MINT

„Papagalii pot vorbi, dar asta nu îi face oameni. Mai întâi trebuie să învețe să mintă.“

ROBERT LEMBKE

Suficient să afirmi despre tine „Eu nu mint niciodată!“, și deja ți-a ieșit o minciună pe gură.

Minciunile sunt omenești. Minciunile sunt ademenitoare. Minciunile sunt utile. Nimeni nu scapă de tentația lor. Cu toții rețușăm realitatea, conștient ori inconștient. Cu toții mințim.

Dacă s-ar strădui cineva să nu mintă absolut deloc, ar avea parte de multă nefericire pe lume și de nesfârșite greutăți, ar rămâne singur, fără niciun prieten, copleșit de supărări și cu un serviciu insuportabil.

Minciunile cumiști statornicesc prieteniiile.

Minciunile cumiști apără de conflicte.

Minciunile cumiști aduc beneficii.

Minciunile cumiști cresc șansele de succes.

Minciunile cumiști întregesc fericirea.

Minciuna face parte din firea umană. Îi mințim pe alții și pe noi. Încercăm să ascundem ceea ce ne-ar putea pune într-o lumină proastă. Ne cosmetizăm minciunile, le bagatelizăm și apoi le uităm. Chiar și o minciună grosă, ticluită cu migală, este rapid alungată din minte, la fel ca glumele bune, chiar dacă s-a răs copios pe seama lor.

Odată ce am mințit cu succes și ne-am atins scopul, inventăm imediat și o scuză oarecare, perfect acceptabilă din punct de vedere moral. Ca să ne „convingem“ de o purtare onestă.

În esență, suntem morali. Dar, de la sine înțeles, nimeni nu refuză avantajele asigurate de micile șiretlicuri sau de minciunile ingenioase, chiar dacă nu este mincinos în toată puterea cuvântului. Prețuim sinceritatea, mai presus de orice.

Poate să pară paradoxal, însă nu este: dacă ar fi să recunoaștem de fiecare dată când spunem o minciună, ar trebui să ne și corectăm comportamentul sau să mințim din ce în ce mai sofisticat. Câtă vreme suntem convinși că minciuna conștientă trebuie să fie condamnată, va fi tot mai greu să născocim alte minciuni, și mai abile, devenind astfel tot mai plini de scrupule și mai nesiguri pe noi. Și, fără întârziere, ne-ar simți și cei din jur și și-ar pierde încrederea în noi. La fel, și minciunile noastre ar deveni tot mai ineficiente. Atunci, nu ne-ar mai rămâne decât... să ne pierdem și noi încrederea. În noi înșine.

Minciuna își poate atinge efectul deplin numai într-ascuns. Mințitul nu este deloc o abilitate de laudă. Nici când îți cauți un serviciu, nici când vrei să cucerești persoana iubită. Dar uneori te poți bucura, în taină, de succesul minciunii tale. Urmărim aici să vă convingem de valoarea minciunii, pentru ca în viitor să o puteți recunoaște cu ușurință, să

reușiți să mințiți relaxat, perfect conștienți de intenția actului în sine. Nu vă grăbiți să vă pierdeți încrederea într-un mincinos dovedit. Wilhelm Busch¹ se amuza spunând: „De trombonit, cu desfătare chiar, nu rămân întruna scutiți, / nici de pe lume oamenii cei mai cinstiți.“

Cartea noastră trebuie citită în același spirit înțelegător-ironic al poetului, pentru că această tainică însușire – de a amăgi impecabil – este sarea și piperul vieții.² Fără minciună am avea o existență anostă. Doar excesul, ca orice exces, este de neacceptat.

MINCIUNII TREBUIE SĂ-I SPUI PE NUME

În paginile acestei cărți nu ne vom ocupa câtuși de puțin de escrocherii, care aduc mari prejudicii celor păcăliți, ci doar de micile minciuni din viața de zi cu zi. Din dorința de a demonstra cât de greu poate fi să ne surprindem pornirile de moment, darămite să ni le mai și explicăm.

Orice neadevăr, orice omisiune cu intenție și orice jumătate de adevăr vor fi tratate, în acest volum, ca o minciună deplină. Nu vom discuta de fiecare dată dacă un neadevăr prezintă circumstanțe agravante sau dacă a fost lansat cu o intenție anume. Mințim întotdeauna în perfectă cunoștință de cauză, știind bine cum arată și adevărul, ori poate doar îndoindu-ne puțin uneori, aplicându-i un filtru sau pur și simplu reinventându-l.

¹ Wilhelm Busch (1832–1908), poet german. Opera sa cultivă umorul, parodia și grotescul. Desenator înzestrat, și-a ilustrat el însuși volumele (n. tr.).

² Vezi Thomas Müller, „Kleine Lügen erhalten die Freundschaft“, în *Bild der Wissenschaft* 9/2003, pp. 66–68 (n.a.).

Capacitatea de a minți reprezintă o înaltă performanță intelectuală, în lipsa căreia societatea ar arăta cu totul altfel.

Dorim să descriem minciunile așa cum sunt ele:

- Minciunile fac parte din viața noastră.
- Sunt o componentă de neînlocuit a comunicării interumane.
- Fac posibilă coexistența intereselor contradictorii și atenuarea stărilor conflictuale.
- Ajută la manevrarea propriilor impulsuri aparent nereconciliabile.
- Optimizează avantajele personale.
- Minciunile sunt adesea gesturi cât se poate de cordiale.

Există un adevăr general uman: fără manipulare de sine, nu există fericire în viață. Optimismul nu ține de soartă și nici de gene, ci doar de stăpânire de sine, pozitivă.

În iubire, minciunile afectuoase sunt de neocolit. Afinitatea profundă crește pe seama unei manipulari deliberate și controlate, sfidând toate tiparele genetice și biologice.

Și nimeni nu ar trebui să se îndoiască vreodată că succesul profesional depinde și de abilitatea de a minți inteligent. Iar un alt element esențial al competenței sociale este flerul. Un bun fler al minciunii. Să știi bine când trebuie să minți, dar și când ești mințit.

Poate vi s-a întâmplat uneori să mințiți spontan, fără să stați pe gânduri, pentru ca mai târziu să vă dați seama cât de eficient a fost, ce reușită ați obținut fără niciun efort. Și apoi să ajungeți la concluzia că dacă ați fi apucat să cântăriți puțin lucrurile, totul ar fi ieșit prost. Iată o formă de amăgire instinctivă, care pretinde multă toleranță și sensibilitate față de minciună. Despre asta avem de gând să discutăm în continuare.

UITAȚI TOT CEEA CE CREDEȚI CĂ AȚI ȘTIUT DESPRE MINCIUNĂ

„Cine nu-i în stare să înșele
Va fi amarnic înșelat,
Cine nu-i în stare să mintă
Va fi amarnic mințit.“

FRIEDRICH VON LOGAU

Un omagiu închinat minciunii: o aristocrată din Rusia a fugit în America, împreună cu servitorul ei. Și nimeni nu a putut înțelege de ce renunțase la viața sa fără griji, de doamnă de onoare la curte, pentru o existență de imigrantă, lipsită aproape de orice mijloace. După mulți ani, s-a stins din viață la New York, în sărăcie. Dar de fiecare dată când i s-a pus întrebarea de ce alesese acel drum, alături de acel om, a răspuns cu aceeași strălucire în priviri: „De ce? Foarte simplu, mințea atât de încântător, încât te simțeau cea mai frumoasă femeie din lume.“ Mai elegant de atât nici nu se poate ilustra relația dintre iubire și minciună;

lingușirile rămân mijlocul universal de a netezi calea contactelor dintre oameni.

Iar în cazul complimentelor, minciuna este și mai greu de condamnat. Și rămâne general valabil, trecem total cu vederea peste cât de des mințim noi înșine, asumându-ne toate riscurile. Instanța cere adevărul. Sperjurul și declarațiile false se pedepsesc cu amenzi ridicate și chiar cu închisoarea. Și totul sub jurământ. Ceea ce îi împiedică totuși pe foarte puțini să nu mintă.

Niciun judecător nu este capabil să scoată adevărul la lumină, fără greș, după cum știe oricine: „Într-un tribunal se ajunge la verdict, nu și la adevăr.“

Și atunci, de ce ar proceda oamenii altfel în viața de zi cu zi, unde de regulă nu îi pedepsește nimeni? Ne place sau nu, trăim cu minciuna alături. Ceea ce, de fapt, nici nu e chiar atât de rău, pentru că minciuna e mult mai utilă decât îi merge vorba.

MINCIUNA POATE DISTRUGE O RELAȚIE?

Suntem politicoși, facem complimente, ne arătăm compasiunea, pentru că astea sunt așteptările. Ne ascundem enervarea sub un zâmbet, aprobăm din cap și ne disimulăm îndoielile, evitând lungi și plicticoase discuții „fără sens“, ne arătăm de acord fără să fim convinși. De dragul liniștii, preferăm să ne abținem. Fără toate aceste mărunte minciuni sociale, conviețuirea nici nu ar fi posibilă.

Adesea, ne întrebăm dacă viitorul partener de discuție va fi capabil să primească informația pregătită, în stare pură. Și atunci, e de preferat să dozăm adevărul în mod

corespunzător. Iar cine nu dispune de o asemenea intuiție socială are mult mai mult de pierdut decât o persoană care minte precaut și inteligent.

Să fie oare relațiile distruse de minciuni? Categorical, multe prietenii se încheie după ce ies la iveală minciuni grave. Dar rareori rămâne minciuna singurul motiv al despărțirii.

Chiar dacă pare condamnable, succesul minciunii nedescoperite contribuie la menținerea relației.

MINCIUNA ÎNSINGUREAZĂ?

Codul nostru moral se străduiește din răspuțeri să ne convingă: cine minte mult riscă să rămână singur. „Mincinosului nu i se mai dă crezare.” Dar și cine spune adevărul gol-goluț e sortit singurătății. Palavragiile cronice vând doar frânturi de adevăr în poveștile lor, dar dacă reușesc să fie amuzanți, au publicul asigurat, întotdeauna însetat de preținse aventuri, de acte de curaj nebunesc, de ironii ale sorții și de performanțe intelectuale ieșite din comun. Astfel, un flecar poate oricând deveni unic animator, fără să poată avea niciun răgaz de singurătate.

Singur nu rămâne nici cine învârte meșteșugit minciunile, ca mijloc de gresare a mecanismului social, spre evitarea divergențelor și a conflictelor. Foarte des auzim „Ceea ce nu știe el...” Și nu fără motiv, așa cum au stabilit mulți teoreticieni ai culturii: „Minciunile sunt utile pentru a reuși să trăim împreună în cadrul unei societăți, și deosebit de utile pentru rezolvarea conflictelor. Circa două treimi dintre minciuni sunt «prosociale» și servesc

doar subsidiar folosului personal, în vreme ce scopul rămâne liniștea comunității.”¹

SUNT MINCINOȘII SLABI DE ÎNGER?

Auzim uneori: „Dacă ești înțelept cu adevărat, nu ai nevoie de minciună.” Cine susține această teză uită că minciuna are un conținut interactiv. Dacă vrei să minți cu succes, e obligatoriu să inventezi o nouă realitate, uneori într-o fracțiune de secundă, care trebuie neapărat să aibă puncte de legătură cu nivelul de informare al celui mințit. Anticiparea posibilelor conflicte de vederi și construirea poveștii în așa fel încât să rezulte cât mai puține neconcordanțe cu fondul de cunoștințe al celui mințit reprezintă o performanță intelectuală. Când un puști spune: „N-am șterpelit nicio bomboană”, deși borcanul gol se află alături, afirmația nu dovedește cine știe ce imaginație. Dar dacă afirmă, obraznic: „Am vrut să văd dacă mai sunt bomboane, dar borcanul era gol”, hotărât lucru, apărarea lui e isteasă.

SĂ AIBĂ MINCIUNA PICIOARE SCURTE?

Adesea auzim tot soiul de maxime, destul de tocite, de altfel, gen: „Minciuna are picioare scurte!”, care intenționează să ne prevină că minciunile sunt descoperite după un oarecare timp, nu foarte lung. Sau: „Oricât ar fi urzeala de groasă, lumina tot trece prin ea.” Realitatea este că se minte și pe zi,

¹ Lukas Heiny, „Lügen lernen”, în *Financial Times Deutschland* din 3.09.2004 (n.a.).

și pe noapte, și pe lumină, și pe întuneric, dar cât de des apucăm să vedem minciuna la față? De câte ori se întâmplă ca un mincinos să fie dezvăluit public și ținut la stâlpul infamiei? Mai degrabă funcționează principiul potrivit căruia: „Cine de minciună se ține... e crezut și mult, și bine.”

Așa se face, spre exemplu, că un vânzător abil își poate convinge clienții să cumpere fără să stea pe gânduri, cu clișee vechi de când lumea, mărturisindu-le că și el folosește acasă aparatul pe care tocmai vrea să li-l vâre pe gât, pentru că, oricum, nici nu există ceva mai bun pe piață, ceea ce nimeni nu poate ști mai bine decât el, un specialist în domeniu. Rețeta funcționează perfect în vânzările de computere, telefoane mobile sau de articole scumpe, de marcă.

SUNT MINCINOȘII IRESPONSABILI?

Unii consideră că da, sunt! Dar noi ne permitem să ne cam îndoim. Când prietena ta, cu fire labilă, vine la tine și îți zice: „Nu-i așa că arăt groaznic!”, poate că ar fi bine să o strângi în brațe și să o întrebi: „Ce s-a întâmplat?” Sau poate ar fi mai bine să-i spui scurt: „Da, arăți groaznic!” Categoriec, nu! Ar fi o mare greșală, tu trebuie să îi oferi un sprijin, și nu un adevăr! În asemenea situații e nevoie de multă delicatețe și de minciuni pline de grație, pe scurt, de reacții responsabile!

Sau, dacă prietenul tău vrea să se urce la volan după ce a băut o seară întregă, iar tu îi ascunzi cheile de la mașină și te prefaci că le cauți conștiincios, vei reuși să eviți lungi discuții lipsite de sens, dând dovadă, în același timp, de mult simț de răspundere.

La fel, în situații tensionate, cu o minciună inteligent împachetată se pot evita multe fapte necugetate.

NU VREI SĂ FII MINȚIT. NICIODATĂ?

Mereu afirmăm cu toată convingerea că vrem să auzim doar adevărul. De fapt, este vorba doar de adevărul care ne convine. „Spune-mi cinstit ce gândești!” înseamnă, mai precis: „Te rog să fii de aceeași părere ca mine, sau măcar să te prefaci!”

„Vorba e de argint, tăcerea de aur.” Sau: „Să știi tot ce spui, dar să nu spui tot ce știi.” Așa sună maximele încercate de înțelepciune, care abundă în almanahuri și calendare, îndemnându-ne să ne gândim bine înainte să deschidem gura. Sau, și mai bine, să nu o deschidem deloc. Dar și tăcerea e vecină cu minciuna.

Proaspăt îndrăgostiții vor să audă doar cuvinte de laudă despre noua lor alegere. Altfel, ar simți că pășesc pe teren nesigur, însă niciunul nu va renunța doar la sfatul prietenilor!

Iar după ce ai cumpărat avantajos o mașină la mâna a doua, nu vei vrea niciodată să auzi că face parte dintr-un lot prea bine știut că i se defectează computerul de bord. O asemenea informație, într-un asemenea moment, nu mai reprezintă un ajutor, pentru că nimeni nu are chef să își vândă mașina a doua zi după ce a cumpărat-o.

„Am procedat corect?” rămâne doar rare ori o simplă întrebare, în adevăratul ei sens, deoarece, în cele mai multe situații, urmărește strict confirmarea propriei păreri. Întotdeauna există un dubiu, după ce am făcut sau am hotărât un lucru anume. În general, simțim nevoia ca faptele noastre să primească și confirmarea celor din jur. Dar mai nimeni nu ar vrea să audă un răspuns cinstit, în măsura în care ar fi și demoralizant. Și cu atât mai puțin când nu mai este nimic de făcut.

MINCIUNILE ADUC NEFERICIRE?

Cea mai mare amenințare ar putea suna cam așa: cine minte nu poate fi cu adevărat fericit. Dar lucrurile stau exact invers și vom arăta că, pentru a fi fericit, trebuie să practici și o formă subtilă de minciună!

Fericirea sau, mai puțin emfatic, mulțumirea asigură și o viață mai lungă. Cercetătorii în domeniu au și confirmat, de altfel, că o inteligență manipulare de sine conferă o condiție a percepției pozitive asupra vieții.

Studiile au demonstrat că starea de fericire, sau de mulțumire, nu poate fi atinsă fără un rafinament al minciunii. Câștigul de milioane la loterie, văzut ca un suprem izvor de fericire, se soldează, aproape întotdeauna, doar cu eșecuri.

În schimb, un complex sistem de autocomandă, numit și „apărare matură”, care pe drept cuvânt poate fi considerat o formă de manipulare reflectă competențele esențiale ale unei stări de bine stabile. Martin Seligman, unul dintre cei mai importanți oameni de știință care s-au preocupat de acest domeniu, a studiat vreme de două decenii condițiile care asigură o percepție pozitivă și, implicit, o viață mai lungă. Mai multe în capitoul „Micile minciuni aduc fericirea”.